

Gart der Gesundheit: mauszore.

mauszore xxviii Ca

Auricula muris latine·Anagallus grece·vel myoschais·vel xantalia·arabice yppia·[48]
(Serapio in dem buch aggregatoris in dem capitel anagallus·idest auricula muris·spricht das maupote hat subtile kleyne bletter·unnd hat auch epte dye sind vier ecket·und tregt samen geleych dem coriander·Und daz kraut ist zweyer hand·eins hat blumen die sind von farben rotelat und ist der man·daz ander hat blumen die haben hymmelfarben·und das ist die frawe·und wachpen auch beyde gar geren an dem steinigen enndenn·unnd auch an den kalen bergen·(Galenus in dem sechpchten buch genant simplicium farmacarum·in dem capitel Anagallus·sprichet·das sy beyde von natur gar trucken sind·und auch ein kleine wyrme in jn haben·(Diascorides spricht·das maupote auch gar gut sey den wunden aussen an dem leybe·und lassen die nit schweren·darüber geleyt·

(Item·Den safft von meupote in dem munde gehalten benymmet den zanschweren·(Meupote safft und schel wurczel wasser·gemuschet mit honig·ist fast gut den tunceln augen·darauff geleyt·(Item·Ein pflaster gemachet von meupote·und von wulle mit wein gesoten·und geleyt auff den afftern für dem leyb geet·hilfft auch das er wider an sein rechte stat kommet·(Der safft von meupote in die oren gelassen·benymmet auch das sausen darjnn·und treybt auß die wyrme in

Guichelheil, 28ste kapittel.

Auricula muris Latijn. (1) Anagallus Grieks, vel myoschais, vel xantalia. Arabisch yppia. [48]
(**Anagallis arvensis**)

Serapio in het boek aggregatoris in het kapittel Anagallis, id est auricula muris, spreekt dat guichelheil heeft subtile kleine bladeren en heeft ook takken die zijn vierkantig en draagt zaden gelijk de koriander. En dat kruid is tweevormig, de ene heeft bloemen die zijn van verven roodachtig en is de man, de andere heeft bloemen die hebben hemelkleur en dat is de vrouw en groeien ook beide erg graag aan de stenige einden en ook aan de kale bergen. Galenus in het zesde boek genaamd simplicium farmacarum in het kapittel Anagallis spreekt dat (6) ze beide van natuur erg droog zijn en ook een kleine warmte in zich hebben. (5) Dioscorides spreekt dat guichelheil ook erg goed is de wonden buiten aan het lijf en laten die niet zweren, daarover gelegd.

Item. (4) Het sap van guichelheil in de mond gehouden beneemt de tandpijn. Guichelheilsap en stinkende gouwe wortelwater gemengd met honing is erg goed de donkere ogen, daarop gelegd. Item. (7) Een pleister gemaakt van guichelheil en van wol met wijn gekookt en gelegd op het achterste dat voor het lijf gaat helpt ook dat het weer aan zijn rechte plaats komt. Het sap van guichelheil in de oren gelaten beneemt ook dat suizen daarin en drijft

den oren·(Den safft in die naßlôcher gelassen·machet nyesen uud reyniget das haubte von bôser feuchtung·(Der meister Serapio sprichet·das Anagallus·das ist meüpote·die do blûmen haben geleych der farbe des hymmels seye fast gût für dem afftern d für den leyb geet·darauff geleyt geleych als ein pflaster·Und spricht auch·das die meüpote mit den roten blûmen sej von natur an sich ziehen·Darumbe mag man sÿ brauchen wo ein pfeyl oder dotn in einem gelyde steckt·zeühet auch meüpot senfftigklich auß·darauff geleyt geleych als ein salben od ein pflaster also gemachet·Nymm meüpot safft·und dÿptam safft·unnd magneten stein gebulferet mit schweÿnem schmalcz·vermengt in einer salben weyse·(Item. Meüpote und auch gundelreben gestossen oder gequetschet·und in die oren gethon·ist wider zeen weetumm·(Item·Meüpot safft genüczet·ist auch gar gût wider gebÿps der fenenygen gethiercz. (Item·Meüpotsafft mit hönig wasser vermenges·ist auch gût wider den bauchweetumb·(Auch ist meüpote safft mit wein gesoten·gût wider die fallenden sucht·(Item·Meüpote unnd sprinckwurzeln und kümmel gesoten in wein·mit wenig hönige oder zucker vermenges·davon genüczet·ist gût wider das darmgeicht·[49]	uit de wormen in de oren. Het sap in de neusgaten gelaten maakt niezen en reinigt dat hoofd van kwade vochtigheid. (7) De meester Serapio spreekt dat Anagallis, dat is guichelheil, die bloemen hebben gelijk de verf van de hemel erg goed is voor het achterste dat voor het lijf gaat, daarop gelegd gelijk als een pleister. En spreekt ook dat die guichelheil met de rode bloemen van natuur aan zich trekt. (2) Daarom mag man die gebruiken wie een pijl of doorn in een lid steekt dat trekt ook guichelheil zachtjes uit, daarop gelegd gelijk als een zalf of een pleister also gemaakt: Neem guichelheilsap en diptamsap en magnetensteen gepoederd en met varkensvet vermengt in een zalfwijze. Item. Guichelheil en ook hondsdrif gestoten of gekwetst en in de oren gedaan is tegen tandpijn. (3) Item. Guichelheilsap genuttigd is ook erg goed tegen beten van de venijnige dieren. Item. Guichelheilsap met honingwater vermengt is ook goed tegen de buikpijn. Ook is guichelheilsap met wijn gekookt goed tegen de vallende ziekte. Item. Guichelheil en springwortel en komijn gekookt in wijn met weinig honing of suiker vermeng en daarvan genuttigd is goed tegen dat darmjicht.[49]
---	---

Inleiding.

Herbarius in Dyetsche heeft; 'Muysoren oft auricula muris oft pilosella'. Die laatste naam slaat dan wel op Hieracium pilosella die nog muizenoor heet. Dodonaeus noemt 'Groot Pilosella of Groot Nagelcruyt; Sommige noemen het Auricula muris, dat is Muysoor; het is nochtans verschillend van de echte Muys-oor'. Dan zou de echte Anagallis zijn. Onze mauszore heet ook Auricula muris (muizenoor) in Latijn en in Grieks Anagallus. Dan moet het op Anagallis arvensis slaan. Ook omdat er van twee kleuren gesproken wordt, blauw en rood. De rode vorm **ssp arvensis**, treft men meer aan op de kalkarme gronden en de blauwe, **ssp. foemina**, op kalkrijke gronden. Ook als we het gebruik vergelijken bij Dodonaeus blijkt het dat het hier om Anagallis arvensis gaat.

Vorm.

Guichelheil heeft tegenoverstaande bladeren die soms in kransen van drie staan, eivormig en van een zeegroene kleur, aan de onderkant zitten zwarte klierpuntjes.

Een lage eenjarig van een 15cm hoogte met opgaande stengels die soms wat kruipen. De plant bloeit op dunne stengeltjes die uit de oksels van de bladeren oprijzen. De vrucht is een bolletje dat als het zaad rijp is met een deksel openspringt. Het is toch geen lastig onkruid, onder graan kan het in grote hoeveelheden optreden en zo het uitdrogen van de bodem tegen gaan en zo zelfs voordelig zijn. Het is een oud graanonkruid wiens oorsprong moeilijk meer vast te stellen is. Is een begeleider van de mensen die de akkerbouw uitoefenen.

Naam.

Dodonaeus; "Guichelheil wordt in het Grieks zowel als in het Latijn Anagallis genoemd, in het

Hoogduits Gaucheyl, in het Nederduits guichelheil. Het kan ook wel wezen dat de ouders dit kruid Anagallis, dat is verheugende, genoemd hebben omdat het zeer moedig overal de wegen versiert met aardige bloempjes die zeer lieflijk en lustig zijn om te zien’.

Anagallis komt van het Griekse *anagelao*: lachen, dit naar de fabel dat het kruid de kracht zou bezitten om droefheid tegen te gaan. Plinius en Dioscorides vertellen van zijn gebruik om te bemoedigen, vanwege het gebruik bij nierziektes waar de lach vergaat. Vandaar de naam guichelheil. Of dat het woord afgeleid is van het Griekse *anagallis*: de bescheidene, omdat het gewas zo klein is.

Gebruik.

Dodonaeus over Anagallis; ‘Dioscorides zegt dat alle beide guichelheilen een verzoetende of verzachtende kracht hebben, de zweren verhoeden, (2) de stekende scherpe splinters of doornen en diergelijke dingen die in het lichaam vast zijn kunnen uittrekken en het lopende vuur stillen of genezen. Insgelijks schrijft hij ook dat haar sap het hoofd van binnen purgeren en zuiveren kan als men de keel daarmee spoelt al gorgelend en dat hetzelfde sap dat in de neusgaten gegoten is de (4) tandpijn verdrijft, wel verstaande als men het in dat neusgat giet wat recht tegen over de slechte tand is, dat is het neusgat van die kant daar de smart niet is. En dat als het met honing gemengd is de onzuivere en lopende uitpuilende ogen reinigt en gauw geneest en bovendien de donkere of slecht ziende ogen verheldert.

(3) Hetzelfde sap houdt hij voor goed om de beten van de adders of slangen te genezen wanneer men dat met wijn drinkt en als het op die manier ingenomen is houdt hij dat ook voor nuttig in de gebreken van de lever en van de nieren.

(7) Hij voegt daar noch bij dat de guichelheil met blauwe bloemen de uitvallende aarsdarm indrijven kan en daarentegen die met rode bloemen als daar op gelegd wordt die laat uitkomen of uitvallen.

De compositie of geneesmengeling die Diacorallion genoemd wordt die men uit dit kruid maakt geneest jicht en allerlei jicht.

(6) De guichelheilen hebben een verwarmende en verdrogende kracht zegt Galenus en zuiveren zeer goed, ja in het kort gezegd, ze hebben een verdrogende kracht zonder scherpte waarom ze ook de wonden dicht maken en de vuile zweren helpen. Plinius zegt dat een drachme van het sap met wijn gedronken goed is tegen de (3) slangenbeten. (5) Ze maken goed water en zijn de lever uitermate goed en ook bedwingen ze de voortsetende zweren. Ze zijn ook zeer goed op verse zweren gelegd en vooral op het lichaam van oude lieden. Men zegt ook dat het zo’n grote kracht heeft als het op de verse wonden gelegd wordt dat het etter uit de beenderen trekt. Guichelheil is goed tegen de pest want als men dat inneemt eer men slapen gaat en zichzelf goed bedekt dan wordt men al het kwaad met zweten kwijt.

Het sap of het gedistilleerd water dat van guichelheil gedronken of van buiten opgelegd wordt is zeer goed tegen de beten van dolle honden. Het wordt ook dikwijls van de jagers gebruikt als hun honden van de wilde beesten geslagen of gebeten zijn.

Het is voor de leverzuchtige nuttig en drijft de steen of het niergruis uit de nieren.

Guichelheil met rode bloemen gestampt en op de ogen gelegd of het sap er van in de ogen gedruppeld verdrijft de verhitte, duisterheid en zweren van de ogen, geneest ook de hete zwellen van de schaamstreek.

Guichelheil met blauwe bloemen met zout in water gekookt is zeer nuttig om de jeuk en steken van de handen te verdrijven als men die daarmee dikwijls wast’.

Herbarijs; ‘Plocella of nepita of musore, dat is het kruidje met de haren dat plat op de aarde ligt. Het heelt wonden en is goed in wondranken en meest in (6) hoofdwonden. En het beschermt de wond van kramp’. Plocella lijkt een schrijffout te zijn voor pilocella, hoewel de naam ook in andere middeleeuwse handschriften voorkomt.

Nepita is waarschijnlijk een naamsverwarring van de schrijver, het werd ook kattenpoot genoemd, Pes Cati, wat dan verward is met het echte kattenkruid, *Nepeta cataria*.

Herbarius in Dyetsche; ‘Muysoren, auricula muris of pilosella verwarmt weinig en verdroogt zonder bijten. Het droogt of veegt sterk af en trekt tegen het gezwel van de aars aan: ‘Maak daarvoor een pleister van

muizenoor, van kalfsvoet en wolkruid door het in wijn te koken’.

(6) Als je het sap van muizenoor met stinkende gouwe wortel mengt geneest het de blindheid van de ogen (a). Tegen waterzucht, (b) het niergruis en het gebrek in de lever: ‘Neem muizenoor, mezereum, aardrook en andijvie, kook het in water met wat azijn, met rozijnen, venkelzaad en peterseliezaad en als het gekookt is doe je het door een doek, dan maak je het zoet met suiker en gebruik je het ’s morgens en ’s avonds’. Daarna neem je van de hoop de pillen van mezereum en de pillen van rabarber, van elk een half drachme; het binnenste van de vijf zaden die cocognidium heten, meng het tezamen met siroop van aardrook en maak er negen pillen van. Daar na als derde om te verbeteren en te versterken, neem dyalecca of een zoete likkepot. Muizenoor die met de wortel van dictamnus gestampt is trekt in het lichaam sterk tot zich of uit als pillen en dergelijke. (5) Ook laat het geen gezwel in de wond achterblijven.

(4) Tegen tandpijn: ‘Neem het sap van muizenoor, daar mee stamp je hondsdrif en doe het in de neus’.

(6) Dit sap van muizenoor is goed tegen blindheid van de ogen en geneest ook venijnige beten. (4) In de neus gedaan laxeert het de onreinheid van het hoofd. (c)

Met mulsa (dat is wijn en honing tezamen gemengd) te drinken gegeven heelt het wonden en vermurwt het ‘t lichaam.

(7) Het sap hiervan dat met wolkruid in wijn gekookt is is goed tegen het uitgaan van het einde of aars als je er warm in zit.

Als je het drinkt met wijn is het goed tegen vallende ziekte.

(6) Het poeder daarvan dat met gember gemengd is laat je niezen, ook reinigt het de hersens.

Dit kruid dat met schijtwit en komijn in wijn gekookt is is goed tegen koliek en onderbuikspijn.

Het sap hiervan dat met bolus armeniacus gemengd is is goed tegen bloed spuwen.

(5) Als je het poeder van muizenoor in de neus doet is het goed tegen het omdraaien van de ogen en reinigt het slijm.

Het sap hiervan met bijvoetwater is goed tegen het opklimmen of verwurging (d) van de baarmoeder’.

(a) Staar. (b) Oedeem. (c) Voorhoofds/neusholteontstekingen. (d) Krampen of kanker?

Volgens Blankaart is Pilosella; ‘Gnaphalii species, dicta a copiosis pilis quibus folia investiuntur’. Een Ganphalium soort vanwege de grijze bladeren.

Dodonaeus over Hieracium pilosella; ‘De nieuwe kruidbeschrijvers noemen dit gewas Pilosella en (om dat van het volgende te onderscheiden) Pilosella major, sommige noemen het Auricula muris, dat is muizenoor, het verschilt nochtans van de echte muizenoor, in het Hoogduits noemt men het Nagelkraut, in het Nederduits nagelkruid en bij sommige muizenoor als gezegd is.

Het gebruik ervan is bij Dodonaeus; ‘Groot nagelkruid stopt de buikloop en de rode loop en is zeer nuttig in diergelijke gebreken.

Het is zeer krachtig om de wonden te genezen en zowel van buiten opgelegd als bij de wondranken gedaan. Men prijst ook het water daar dit kruid in gekookt is geweest in de breuken of scheuren of zinkingen der darmen zodat men gelooft dat het zo krachtig is dat het in verse breuken en dan sommige dagen achter elkaar gedronken die snel en gemakkelijk genezen kan.

Het sap van nagelkruid in de oren gedaan verdrijft de pijn er van.

Baptista Sardus zegt dat nagelkruid de leverzuchtige zeer nuttig is, want het water dat daarvan gedistilleerd is kan alle verstoppingen van de lever openen en die genezen.

Hij prijst dat gedistilleerde water ook zeer in de zeren of zweren van de benen en vooral als men rozenhoning, Lithargyrium of zilverschuim en Myrrha en van elk twee ons bij een pond van dat water doet en daarna doorzeven en tot het gebruik bewaart. Groot nagelkruid heeft een zeer uitnemende kracht tegen de steen of het niergruis en andere gebreken der nieren en van de blaas.

Met gorgelen geneest het de huid.

De Walen en die van Doornik maken een siroop van Pilosella tegen hoest, uitteren en longzucht.

De bladeren van dit kruid gedroogd en verpoedert en in de wonden gestrooid mogen dezelfde gebreken genezen.

Pilosella met spijs ingenomen verheldert het gezicht en geneest de rode lopende ogen.

Lobel zegt dat de gehele plant een tezamen trekkende kracht heeft gemengd met een warme subtielheid wiens kracht zo is dat het sap of water daar het in gekookt is de stalen messen als die gloeiend dikwijls daarin gelest worden zo hard tempert dat ze alle dingen van steen of ijzer doorhouwen en doorkerven zonder nochtans bot te worden of krom te gaan’.

Zie verder: <http://volkoomenoudeherbariaenmedisch.nl/> en : <http://www.volkoomen.nl/>